

İKİNCİ ÇİN-JAPON SAVAŞI'NDA (1937-1945) ÇİNLİ SAVAŞ TERCÜMANLARI: XIA WENYUN (夏文运) ÖRNEĞİ

Çile MADEN KALKAN¹

Öz

Bu çalışma, savaş tercümanlarını özellikle olağanüstü durumlardaki aktif konumlarına, kültürel köprü niteliklerine ve sınırları aşma stratejilerine odaklanarak ele almaktadır. Çalışma İkinci Çin-Japon Savaşı (1937–1945) dönemi ile sınırlandırılmış olup, bu savaşta tercüman olarak görevlendirilmiş Xia Wenyun'un (夏文运/ 1906-1978) vaka incelemesi ile örneklendirilmiştir. Çalışmada özellikle Marx'ın sermaye kavramından farklı olarak tercümanın sosyal ve politik sermaye birikimini vurgulayan Pierre Bourdieu'nun "sembolik sermaye" kavramından yararlanılmıştır. Bourdieu'nun sembolik sermayesi, insanların sermaye olarak algılamadıkları belirli bir sermaye biçiminin etkisini anlatmaktadır. Bourdieu'ya göre sembolik sermaye biraz da habitus ile alakalı olup, bireyin kendisi ile alakalı olan görünüş, duruş ve konuşma gibi özelliklerini kapsamaktadır. Onun sembolik sermaye kavramı, İkinci Çin-Japon Savaşı'nda hem ajan hem de Çinli tercüman olarak görev yapan Xia Wenyun üzerinden ele alınmıştır. Çalışmada veri toplamak amacıyla China Academic Journals (CNKI) veri tabanı ve açık kaynaklardan elde edilen bilgiler ve bu alanda yazılmış kitaplar kullanılarak İkinci Çin-Japon Savaşı içerisinde tercümanların rolü incelenmiştir. Sonuç olarak tercümanların, olağanüstü durumlarla karşı karşıya kaldıklarında birikmiş sermayelerini hem kendilerini korumak hem de çıkarlarını müzakere etmek için çekinmeden kullanabildikleri sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: tercüman, sermaye, Bourdieu, II. Çin-Japon Savaşı, Xia Wenyun
JEL Sınıflaması: D8, D83, Z1, Z10.

CHINESE WAR TRANSLATORS IN THE SECOND SINO-JAPANESE WAR (1937-1945): THE CASE OF XIA WENYUN (夏文运)

Abstract

This study deals with war interpreters, focusing especially on their active positions in emergencies, their cultural bridging qualities, and their strategies to cross borders. The study is limited to the period of the Second Sino-Japanese War (1937-1945) and is exemplified by the case study of Xia Wenyun (夏文运/ 1906-1978), who was assigned as a translator in that war. In the study, different from Marx's concept of capital, Pierre Bourdieu's concept of "symbolic capital", which emphasizes the translator's social and political capital accumulation, was used. Bourdieu's symbolic capital describes the impact of a particular form of capital that people perceive as capital. According to Bourdieu, symbolic capital is somewhat related to habitus and includes features such as appearance, posture and speech that are related to the individual himself. His concept of symbolic capital is discussed through Xia Wenyun, who served as both an agent and a Chinese translator in the Second Sino-Japanese War. In order to collect data in the study, the role of translators in the Second Sino-Japanese War was examined by using the China Academic Journals (CNKI) database and the information obtained from open sources and the books written in this field. As a result, it has been concluded that interpreters can use their accumulated capital without hesitation when faced with extraordinary situations, both to protect themselves and to negotiate their interests.

Keywords: translator, capital, Bourdieu, II. Sino-Japanese War, Xia Wenyun
JEL Classification: D8, D83, Z1, Z10.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, cile.maden@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4736-7101.

1. Giriş

“Japonlar köyümüzde birkaç yıl yaşadılar. O sırada Su² adında bir tercüman vardı. Kendisi Çinliydi ama Japon ordusunda tercüman olarak çalışıyordu... Yakalanır ve Sekizinci Yol Ordusu’ndan³ bir casus olduğunuzdan şüphelenilirse, [Japon ordusu tarafından] diri diri gömülürdünüz. Ama tercüman Su ile tanışsanız, sebebini sorar ve sizi serbest bırakırdı. [Çinli komünistlerin] Sekizinci Yol Ordusu’ndan herhangi biri yakalanırsa, tercüman Su onu dışarı çıkarmaya çalışırdı. Kurtuluş günü geldiğinde, tercüman Su [komünistler tarafından] öldürülmedi, bir çiftlikte çalışmaya gönderildi (Zhang ve Su, 2005: 156-157).”

“Tercüman Su iyi bir adamdı, çok iyi bir adamdı. Kibar ve başkalarına karşı çok iyiydi... (Soru: Tercüman Su o sırada çok sayıda insanı korumaya çalıştı mı?) ...Eğer delillerle yakalanırsan seni savunamazdı; ama aleyhinize hiçbir kanıt yoksa, sadece bir komünist olduğunuza dair şüphe varsa, [o] sizin iyi olacağınızı garanti edebilirdi. Gerçekten iyi bir adamdı (Zhang ve Su, 2005: 157).”

Çinli köylüler tarafından Çinli bir tercümana (Su) ilişkin yukarıdaki iki paragraf, İkinci Çin-Japon Savaşı (1937-1945) sırasında Çin’in Shanxi eyaletinin Japon işgali üzerine yakın tarihli röportajlı bir tarih projesi (Zhang ve Su, 2005) sırasında ortaya çıkmıştır. Bu projede tercüman Su’nun köylülerin gözünden yansıyan görüntüsü, özellikle araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Tercüman Su, düşmana (Japon kuvvetlerine) hizmet ederken, görünüşe göre Çinli köylülere güvence sağlayarak ve o şiddetli zamanlarda Çinli komünistlere yardım ederek onların hayranlığını ve saygısını kazanmıştır. Bu efsanevi tercüman hakkında Japonlar tarafından herhangi bir bilgi sunulmamış, ancak Çinli tanıklara göre savaşın sonuna kadar Japon birliklerinde hizmetini sürdürmüştür. Ayrıca bahsedilene göre tercüman Su, muhtemelen komünistlerle daha önceki bağlantısı nedeniyle, Japonlara hizmet etmesine rağmen 1949’daki kurtuluştan sonra yalnızca orta düzeyde bir ceza almıştır. Tercüman Su örneğinin bu makaledeki ana vaka çalışmasıyla doğrudan bir bağlantısı olmasa da köylülerin anıları aracılığıyla temsil edilen böylesine güçlü bir tercüman figürü, savaş zamanında tercümanların temsili anlayışımıza yeni bir katman eklemiş ve pek çok konuyu gündeme getirmiştir. Örneğin: tercümanlar çatışma durumlarında (savaş zamanlarında) ne tür roller oynayabilmektedir? Savaş sırasında neden “hain” olarak görülen bazı tercümanlar yerel halk tarafından olumlu karşılanmışlardır? Bu tercümanlar nasıl bu kadar güçlü olabilmişlerdir? Ve uluslararası çatışmalarda tercümanların aracılığını nasıl kavramsallaştırabilir ve teorize edebiliriz?

Savaşlar, sözlü çeviri çalışmaları için çok zengin bir alandır ve bize yorumcunun gücü ve çatışma halindeki çevirinin doğası hakkında farklı bir bakış açısı sağlayabilmektedirler. Savaş durumu, tercümanlar için uç bir durumu temsil etse de dünya tarihi boyunca ve son uluslararası

² Ana kaynaktan Su’dan “tercüme memuru (fanyiyuan/ 翻译员)” olarak söz edilmektedir; bu, o dönemde halk ve Çinli yetkililer tarafından hükümete veya ordulara bağlı tercümanlar için kullanılan genel bir terimdir. Su’nun asıl sorumluluğunun Japonlar ile yerel halk arasında tercüme yapmak olduğu göz önüne alındığında, bu kısım çevirisinde “tercüman” terimi kullanılmıştır.

³ Resmi olarak Çin Cumhuriyeti Ulusal Devrim Ordusu’nun 18. Grup Ordusu olarak bilinen, Çin Komünist Partisi komutasındaki bir grup ordusudur.

çatışmalarda pek çok tercümanın yüzleşmek zorunda kaldığı bir gerçeği yansıtmaktadır. Ayrıca, savaşlardaki toplumsal düzensizlik ve askeri şiddet genellikle önceden dayatılan normları bozmakta ve böylece tercümanları kendi lehlerine sonuçlar için yeni yaklaşımlara başvurmaya teşvik etmekte veya zorlamaktadır. Bu pratik kaygı, diğer bağlamlarda kolayca gözlemlenemeyecek olan tercümanların aracılığını dramatize etmektedir. Ayrıca, bu diller arası ve kültürler arası çatışmalarda tercümanlar genellikle önemli bir stratejik kaynak olarak görülmektedirler. Tercümanlar bu gibi savaş durumları için istihbarat faaliyetleri, siyasi müzakere ve fethedilen bölgelerin kontrolü gibi belirli askeri ve siyasi amaçlar için işe alınmakta veya eğitilmektedirler (Bowen, 1995). Ordulara bağlılıkları ve farklı dillerdeki bilgilere erişimleri, onlara genellikle belirli bağlamlarda bazı ayrıcalıklar bahşetmektedir ve bu durum onlara arabuluculuk için daha fazla alan bırakmaktadır. Tarafsızlık ve yansızlık gibi konuların tercüman alımı ve yönetiminde tekrarlandığını görmek şaşırtıcı değildir; öte yandan, savaş bölgelerinde doğrudan tercümanlarla çalışan kişiler (genellikle müşteriler veya yerel halk), tercümanların tercüme işleri dışındaki arabuluculuğunu kabul, hatta takdir etmektedirler. Bu tutarsızlıklar, uluslararası savaşlarda tercümanların konumlarının, hiçbir şey yapmamaktan veya taraflardan birinin yanında yer almaktan daha karmaşık olduğunu göstermektedir. Onların sınırları aşma stratejileri, pek çok tercüman ve araştırmacı tarafından profesyonelce karşılanamayabilmekte ve hatta çıkar ilişkisi olarak görünebilmektedir, ancak tercümanlık kurumunun anlaşılması için verimli bir bakış açısı sunmaktadırlar.

2. Tercümanlık Müessesesine Dair Tartışmalar

Tercümanların vekilliği meselesi, özellikle mahkeme tercümanlığı bağlamında, 1990'ların başlarında tartışmaya açılmıştır. Roseann Dueñas González, Vásquez ve Mikkelson (1991: 502) gibi akademisyenler, mahkeme tercümesinde kaynak dil özelliklerine sıkı sıkıya bağlı kalmayı ve tercümanın rolünün yalnızca “dil uzmanı” olarak sınırlandırılmasını savunurlarken; diğerleri mahkemenin sınırlı İngilizce yeterliliği olan kişiler için yasal sisteme eşit erişim sağlamak amacıyla “müdahale edilmeyen” tercüme hizmetleri sağlama stratejisini savunmaktadırlar (Moeketsi, 1999; Seligson, 1990; O’Barr, 1987). Yani diğer araştırmacılar katılımcıların ilgili söylem biçimleri eğitimsel, kültürel ve dilsel geçmişleri nedeniyle farklı olduğunda tercümanın müdahalesinin gerekli olduğunu savunmaktadırlar. Örneğin, bir dizi İspanyol mahkeme tercümanı ile görüşen ve onları gözlemleyen Seligson (1990: 25), tercümanın “*çoğunlukla kendi hatası olmadan*” mahkeme duruşmalarına katılanlar üzerinde bir etkiye sahip olabileceğine ve belirli bir pragmatik etki elde etmek için müdahale edebileceğine dikkat çekmektedir. Mahkeme tercümanlarının etik kurallarındaki tarafsızlık ve yansızlık vurguları –

örneğin, “APCI Uygulama Kuralları (Polis ve Mahkeme Tercümanları Derneği [APCI], 2013)” ve “Kaliforniya Mahkemesi için Mesleki Standartlar ve Etik Tercümanlar (California Federation of Interpreters, ?)” – hem mahkemelerin hem de avukatların, tercümanların müdahalesi nedeniyle mahkeme salonunun kontrolünü kaybedeceklerine dair çeşitli korkularını bir dereceye kadar ortaya koymaktadır. Burada haklı çıkarılan ve pekiştirilen esas olarak mahkemelerin çıkarları ve sözde demokratik sistemlerdeki eşitsiz güç ilişkileridir. Mahkeme tercümanlarının temsili üzerine yapılan bu ilk araştırma, tercümenin yalnızca mekanik dilsel aktarım olduğu varsayımına meydan okumakta, karmaşık kültürel ve politik faktörlere maruz kaldıklarında tercümanların temsiline önemini vurgulamaktadır. Bu vurgu, Michael Cronin (2002) tarafından “The Empire Talks Back: Orality, Heteronomy and the Cultural Turn in Interpreting Studies” adlı makalesinde de tekrarlanmıştır. Bu makalede Michael, *Lienzo de Tlaxcala* olarak bilinen on altıncı yüzyılın ortalarında resimli bir Meksika elyazmasında kaydedilen, hayranlık duyulan ve nefret edilen yorumcu Malinche’nin (1496?–1529) örneğini gözden geçirmiştir. Michael özellikle etnik grupların tercümana ve konuşulan dillere karşı takındıkları kararsız tavrı analiz etmiştir. Michael, konferans tercümanına sürekli olarak verilen önceliğin, tercümanın sosyal ve antropolojik rolünün yanı sıra tercüme faaliyetlerini etkileyen bağlam faktörlerini göz ardı ettiğini ve disiplin içinde “*tercümanlık çalışmalarına daha materyalist, politik olarak öz-bilinçli bir yaklaşım*” ve “*kültürel bir dönüş*” çağrısında bulunduğunu savunmuştur (Cronin, 2002: 46). Cronin’in yanı sıra son on yılda, tercümanların aracılığı araştırmacılar tarafından giderek daha fazla vurgulanmaktadır (Footitt ve Kelly, 2012; Delisle ve Woodsworth, 1995). Son uluslararası siyasi tartışmalar ve askeri çatışmalarda (örneğin Irak ve eski Yugoslavya’da) tercümanlara odaklanan birkaç ampirik çalışma da yapılmıştır (Palmer, 2007; Torikai, 2009; Drouet, 2007). Bu tür araştırmalar, uluslararası örgütler ve askeri güçlerle çalışmak üzere istihdam edilen tercümanların çoğunun profesyonel eğitim almadığını, doğrudan yerel halktan işe alındıklarını ve bu tür pozisyonlara mali kaygılar da dahil olmak üzere çeşitli nedenlerle başvuranların olduğunu göstermektedir.

Yerel olarak işe alınan bu tercümanlardan genellikle tercümenin çok ötesinde görevler üstlenmeleri istenmektedir. Örneğin, 2003’ten beri Irak’ta yerel tercümanlarla çalışan Batılı gazetecilerle yapılan görüşmelere dayanarak, bu gazetecilerin tercümanları görüşme ayarlamak, görüşülen kişileri seçmek (sınırlar dahilinde), güvenliği değerlendirmek ve yerel bağlantılardan oluşan bir ağa erişim sağlamak da dahil olmak üzere bir dizi görevi yerine getirmek için “aracı” olarak kullanma eğiliminde oldukları belirtilmiştir (Palmer, 2007: 18). Ancak Palmer’e göre, gazeteciler tercümanlara güvenmelerine rağmen, onlara karşı genellikle ikircikli bir tavır

sergilemişlerdir. Yani gazeteciler bir yandan, iyi bir bilgi kaynağı olabilmeleri için güçlü sosyal yeterliliklere sahip tercümanlar arıyorlardır; öte yandan çok güvendikleri ancak üzerinde çok az kontrol sahibi oldukları tercümanların güvenilirliği konusunda da endişeleri vardır (2007: 18-23). Palmer'ın analiz ettiği uluslararası organizasyon ortamı, birçok profesyonel tercümanın askeri ve diplomatik bağlamlarda yüzleşmek zorunda kaldığından çok daha az resmi ve düzenli olmasına rağmen, araştırması, ihtilaflarda tercümanın çeşitliliğini ve karmaşıklığının yanı sıra tercümanın karşılaşılabileceği potansiyel fırsat ve riskleri ortaya koymaktadır. Uluslararası kuruluşlar için tercümanlığın çatışmalarda genellikle diğer birçok tercümanlık biçimine (örneğin askeri ve diplomatik tercümanlık) göre daha az risk ve daha az baskı içerdiği göz önüne alındığında, askeri bağlamda tercümanların işe alınması ve yönetimleri üzerinde daha fazla kontrol olması beklenmektedir. Araştırmacı Kayoko Takeda, İkinci Dünya Savaşı sırasında ABD kuvvetlerinin *nisei*'ye (ikinci nesil Japon Amerikalılar) olan güvensizliklerini ve seçici kullanımlarını araştırarak bu yönü özellikle ele almıştır (2007). Takeda'nın işaret ettiği gibi, ABD hükümeti bu *nisei* dilbilimcilerini 4-F (fiziksel, zihinsel veya ahlaki olarak askerlik hizmetine uygun olmayan) ve daha sonra 4-C (düşman yabancılar, milliyet veya soy nedeniyle askerlik hizmeti için kabul edilemez) olarak değerlendirerek sınıflandırmıştır (2007: 94). Bu sıkı denetime rağmen, orduda görev yapan bu *nisei* dilbilimcilerin çoğu, etnik kökenleri nedeniyle önyargı ve şüpheyle karşı karşıya kalmışlardır (2007: 97-98). Tercümanların geçmişlerine ilişkin bu endişe, tercümanların sosyal gidişatını ve tercümanlık uygulamalarıyla potansiyel bağlantılarını incelemenin önemini ortaya koymaktadır.

Toplumdaki tercümanlık müessesesi konusunu incelemek için yararlı bir kavram, Bourdieu'nun sermaye kavramıdır. Ona göre, tercümanlık müesseselerinin sahip oldukları sermaye miktarı, diğer müesseseler üzerinde etkide bulunmak için ne kadar "toplumsal enerjiye" sahip olabileceklerini belirlemektedir (Bourdieu, 1986: 241). "Sermaye" terimi, Marx'ın sosyolojik iktisadında yaygın olarak kullanılmaktadır, ancak Bourdieu'nun ele almaya çalıştığı şey, terimin Marksist ekonomik kullanımından çok daha geniştir, çünkü Bourdieu'nun sermaye kavramı, acentaların sahada katılım ve rekabette doğan belirli kârlara el koyduğu hem maddi hem de maddi olmayan kaynakları içermektedir. Onun kavramı, ekonomik sermayenin (örn. tasarruf, maaş, varlıklar), profesyonel nitelikler ve eğitim dereceleri gibi kurumsallaşmış formların yanı sıra temsilcilerin aile bağlantıları ve sosyal ağları (sosyal sermaye) dahil olmak üzere temsilcilerin uzmanlaşmış kültürel bilgi ve yeterliliklerini (kültürel sermaye) de kapsamaktadır (Bourdieu, 1977: 186-187). Sembolik sermaye, Bourdieu'nun soyut bir biçimde (fiziksel, ekonomik, kültürel veya sosyal) tüm sermaye türlerini ifade etmek için kullandığı bir

sermaye türüdür (Bourdieu, 1998: 47). Yani elde edinilen kazanımlar, sahip olunan maddi ve manevi değerlerin bütünü, sembolik sermayenin göstergesidir.

Bourdieu tarafından önerilen bu sembolik sermaye kavramının çeviribilim disiplinine uygulanabilir olup olmadığı bazı araştırmacılar tarafından zaten tartışılmıştır, ancak onların tartışmaları tercümanlardan çok çevirmenlerin durumunu ele almaktadır. Örneğin Jean-Marc Gouanvic, eserleri aracılığıyla kalıcı ve istikrarlı bir sembolik sermayeye sahip olan yazarların aksine, çevirmenlerin bir hedef kültüre hitap ederek çıktılarının sermayesini artırma yeteneğine sahip olmalarına rağmen, öncelikle “*kaynak toplumda yayınlanan orijinal çalışmaya yatırılan sembolik sermayeden*” yararlanmalarını sorgulamaktadır (2005: 161-162). Çevirmenlerin sembolik sermayesine ilişkin benzer şüpheler, çevirmenlerin genellikle yazarlardan daha az toplumsal olarak tanındıklarını ve çeviri üretimi açısından geçici konumları nedeniyle daha az sembolik sermayeye sahip olduklarını savunan Michaela Wolf tarafından da ileri sürülmüştür (2007: 21). Belirli bir zaman ve mekana bağımlı olmayan ve kendilerini okuyuculardan uzaklaştırabilen çevirmenlerin aksine, tercümanlar fiziksel olarak o ortamda bulunmalı, dil ve eylemler (örneğin yüz ifadeleri, jestler ve diğer vücut dilleri) aracılığıyla kişilerle etkileşime girmelidirler. Tercümanların bireysel kimlikleri daha görünürdür ve diğer katılımcıların faaliyetlerinden etkilenme olasılıkları da daha yüksektir. Moira Inghilleri’nin öne sürdüğü gibi tercümanlık olayları, birbiriyle iç içe geçmiş birden fazla alanın birleştiği ve tercümanların konumlarının genellikle diğer daha güçlü araçlara ve kurumlara bağlı olduğu yerlerdir (2005: 72-73). Ayırt edici alanlar arasındaki potansiyel çatışma ve tercümanların yüzleşmek zorunda oldukları baskı, onları pratikleri üzerinde aktif olarak düşünmeye ve aynı zamanda habituslarını ve sosyal alandaki konumlarını şekillendiren durumlara uyum sağlamaya teşvik etmektedir (Inghilleri, 2005: 71). Bu tartışmalar tercümanlık çalışmaları için bazı ilginç soruları gündeme getirmektedir. Tercümanlar ne tür sermayeye sahip olabilirler? Tercümanların olayları yorumlamadaki fiziksel varlığı ve diğer araçlarla etkileşimleri sermayeye sahip olmalarını etkiler mi? Tercümanların sembolik sermayesinin müesseseleriyle nasıl bir ilişkisi vardır? Bu çalışmada, İkinci Çin-Japon Savaşı sırasında Çinli tercüman Xia Wenyun’un vaka incelemesi aracılığıyla bu sorular ele alınacaktır.

3. Tercümanların Sermayesi

Bir tercümanın sermayesini ölçmek için dikkate alınması gereken en az üç husus vardır. Bunlar dilsel ve kültürel yeterlilik, tercüme becerileri ve sosyal statü olarak belirlenmiştir. Tercümanların dilsel ve kültürel yeterlilikleri, tercüman olarak konumlandırılmasının temel sermayesini oluşturmaktadır. Bu sermaye hem zihin ve beden eğilimleri olarak cisimleşmiş

formlarda hem de sertifikalar, dereceler gibi kurumsallaşmış formlarda var olabilmektedir. Bunlar tercümanın yurt dışında yaşama deneyimi, farklı kültürlere maruz kalması, üniversite nitelikleri vb. dahil olmak üzere onun sosyal ve eğitim geçmişiyle ilgilidir. Dolayısıyla, tercümanın çeviri becerisi, onu benzer dil ve kültür bilgisine sahip diğer temsilcilerden ayıran bir tür kültürel sermayedir demek mümkündür. Bu sermaye tercümanlık pratiğine ve eğitimine yaptığı yatırım yoluyla edinilmeli ve biriktirilmelidir. Müşterilerden alınan iyi referanslar ve profesyonel kurumlardan alınan sertifikalar, tercümanın mesleki becerilerinin kanıtıdır ve tercümanın çeviri piyasasındaki şansını artıracaktır.

Üçüncü husus, yani tercümanın sosyal statüsü, diğer iki hususla örtüşmektedir ancak daha karmaşık sosyal ve siyasi faktörleri içermektedir. Örneğin, normalde uzun yıllara dayanan deneyime sahip bir tercüman, fazla deneyime sahip olmayanlara göre daha yüksek bir statüye sahiptir. Ancak bu noktada sembolik sermaye, tercümanın bağlı olduğu kurumlara (örneğin mahkeme, hastane, devlet) bağlı olarak benzer geçmişe sahip diğer tercümanlardan farklı algılanabilmektedir. Tercümanın sosyal ağı (sosyal sermayesi) aynı zamanda sermayesi açısından dikkate alınması gereken önemli bir faktördür, çünkü “*etkili bir şekilde harekete geçirebileceği bağlantı ağının boyutu*” ve “*bağlı olduğu kişilerin her birinin kendi başına sahip olduğu sermayenin (ekonomik, kültürel veya sembolik) hacmi*”, onun sosyal sermayesinin hacmini doğrudan belirlemektedir (Bourdieu, 1986: 51). Bu sosyal sermaye, kişisel ilişkilere önem veren ve sosyal ağı vurgulayan bazı kültürlerde yer alan temsilciler için özellikle önemli olabilmektedir. Örneğin Çin kültüründe genellikle *guanxi* (关系) olarak adlandırılan, kişinin sosyal ağları ve kişisel etkisi, kişinin profesyonel performansını ve kariyer gelişimini etkileyen önemli bir faktördür. İyi bir sosyal ağ, tercümanın sadece iş ilanları, mesleki tavsiyeler ve gelişim konularında güncel bilgiler alması anlamına gelmemekte, aynı zamanda Palmer’ın “*düzeltilici olarak tercüman*” modelinin de gösterdiği gibi, tercümanın arabuluculuk içeren işler için şansını da önemli ölçüde artırmaktadır. Aynı zamanda tercümanlar, yorumlanan olaylarda fiziksel olarak bulunmaları ve diğer araçlarla şahsen etkileşimleri nedeniyle, koşullu ilişkileri kalıcı bağlantılara dönüştürerek yeni sosyal sermaye yaratma ve biriktirme şansına da sahiptirler.

Bir tercümanın sembolik sermayesi, sahip olduğu sermayelerinin algılanan değeridir. Sembolik sermaye tercümanın sosyal sermayesiyle örtüşmektedir, ancak tercümanın sosyal konumunu etkileyen çok çeşitli sosyal ve politik faktörleri de kapsamaktadır. Örneğin, diğer kültürlerle aktif iletişim nedeniyle tercüme talebinin yüksek olduğu bazı kültürlerde (örneğin Çin), tercümanlar oldukça yüksek bir sosyal profile sahiplerdir ve çevirmenlerle diğer dilbilimcilerin

çoğundan çok daha iyi ücret almaktadırlar (Renaissance Translations, 2020; Sanchis, 2019). Ancak Irak'ta Amerikan birlikleri ve diğer uluslararası güçlerle çalışan tercümanlar için bu durum çok farklı olabilmektedir. Bu tercümanlar daha iyi maaş alabilmektedirler ama Irak'ın “düşmanları” ile ilişkileri nedeniyle Irak halkının büyük baskısı altında kalabilmektedirler (Cruz, 2019). Bu durum, tercümanın sosyal sermayesinin ve sembolik sermayesinin her zaman sosyal dünyada karşılıklı tanınmaya dayalı olduğu anlamına gelmemektedir. Bu karşılıklı tanıma, tercüman ile onun işvereni veya müşterisi tarafından paylaşılan ortak sosyal değerlerin bir ifadesidir ve tercümanların sosyal sermayesi ve sembolik sermayesinin değeri açısından belirleyici bir faktördür. Bir tercüman çıkarları çatışan taraflarla çalıştığında, bir tarafla olan bağlantısı doğal olarak sembolik sermayenin diğer tarafça tanınma şansını tehlikeye atacaktır. Bu, tercümanların sermaye varlıklarının dilsel, kültürel ve sosyal sermayelerinin değişen oranlarından oluşmasına rağmen, sermayelerinin değerinin sahip oldukları farklı sermaye türlerinin basit bir toplamı olmadığı anlamına gelmektedir. Bu durum farklı bağlamlarda değişiklik gösterebilmektedir ve tercümanların deneyim ve sosyal ağ birikimi ile birlikte değişebilmektedir. Bu değişkenlik, tercümanların “istikrarlı” sosyal konumlara veya fazla sermayeye sahip olmadığı anlamına gelmemektedir, ancak tercümanların içinde yer aldıkları güç ilişkilerindeki değişiklikleri yansıtmaktadır. Örneğin, “Mesleki Davranış Kuralları” gibi sivil tercümanlara yönelik pek çok profesyonel etik kurala göre, “tarafsızlık” ve “nötrlük” genellikle standart ilkelerdir; yorumlamanın en önde gelen ilkesi “sadakat”tir ki bu da temelde tercümanların hizmet ettiği kurumun her zaman yanında yer almaları gerektiği anlamına gelmektedir (Mütercim-Tercümanlık Enstitüsü [ITI], 2016). Tercümanların uluslararası savaflara karışan diğer taraflar hakkında casusluk yapma konusunda bazı avantajları olsa da istihbarat işinin gerektirebileceği özel beceriler ve sıkı güvenlik taraması göz önüne alındığında, çevirmenlerin/tercümanların doğrudan casus olarak işe alınması pek olası değildir (Footitt ve Kelly, 2012). Bu farklı beklentiler, tercümanların sembolik sermayesinin farklı yapılarıdaki değişken değerini ortaya koymaktadır ve tercümanların işverenlerin pratik ihtiyaçlarına yanıt vermede farklı konumlanmalarını ve sınırları aşma stratejilerini açıklamaktadır. Başka bir deyişle, tercümanlar hangisini savunacaklarını seçerlerse seçsinler (tarafsızlık veya sadakat), belli durumlarda sermayelerinin göreceli değerini maksimize edebilecek belirli bir konumlandırmayı seçmektedirler. Tercümanların konumlarının belirsizliği ve esnekliği, yerleşik mesleki statülerinin tehdit altında olduğunu hissedebilecek birçok modern profesyonel tercüman tarafından muhtemelen reddedilecektir; ancak, çelişkili ve istikrarsız sosyal ve politik koşullar altında çalışan tercümanların uygulamalarını anlamının anahtarı da budur.

Bu açıdan sosyal ve politik faktörlerin bu tür tercümanların pozisyonlarını ve müesseselerini nasıl etkilediğini incelemek için, öncelikle Çinli/Japon tercümanların İkinci Çin-Japon Savaşı sırasında karşılaştıkları askeri ve siyasi koşullar ile Çinli tercümanların bu savaş sırasında işgal edilen bölgelerde karşılaştıkları durumu gözden geçirmekte fayda vardır. Daha sonra, Japonlar için tercüman olarak hizmet ederken Çin Milliyetçi hükümeti ile Japon kuvvetleri arasında arabulucu ve ikili ajan olarak hareket eden Xia Wenyun'un vaka çalışması aracılığıyla tercümanların karmaşık, çok yönlü rolü araştırılacaktır. Çalışmada bu vaka incelemesi üzerinden; tercümanın sosyal tarihi ve tercümanlık işi, sermayesini nasıl biriktirdiğini ve bu sermayenin farklı bağlamlarda siyasi arabuluculuk ve istihbarat çalışmalarını nasıl kolaylaştırdığı veya baltaladığı analiz edilecektir.

4. İşgal Altındaki Çin'de Tercümanlar

Tercüman Su'nun daha önce tanıtılan hikayesi, İkinci Çin-Japon Savaşı sırasında nadiren tartışılan bir tercümanlık tarihinin altını çizmektedir (Guo, 2009). Bu savaş esas olarak Çin topraklarında yapıldığı için, Japon kuvvetleri için erzak temini, bilgi toplama ve askeri işgali sürdürme dahil olmak üzere askeri operasyonların hemen hemen her alanında tercümanlar vazgeçilmez olmuştur. Japonya kendi tercümanlarını yetiştirmeye çalışsa da (Zhao, 2002: 53) Çin'deki ağır askeri varlığı ve genişlemesi göz önüne alındığında, sınırlı sayıdaki kalifiye yerli Japon tercümanlar ülkenin ihtiyaçlarını karşılayamamıştır. Savaş sırasında 800.000 ila 1.000.000 Japon askerinin Çin'de konuşlandırıldığı ve muhafaza edildiği tahmin edilmektedir (Barrett ve Larry, 2001: 8). Japonya'nın Çin'deki askeri genişlemesinin yanı sıra, Kuzey Çin'in çoğu ve özellikle 1932 gibi erken bir tarihte Japon kontrolü altına giren Mançurya bölgesi dahil olmak üzere halihazırda işgal edilmiş olan bölgelerdeki kontrolünü daha fazla sağlamlaştırması gerekmiştir. Japon kuvvetleri, işgal altındaki bu bölgelerdeki iletişim ihtiyaçlarını karşılamak için çok sayıda yerel Çinli tercüman istihdam etmiştir. Bu tercümanlar, Çin dili (veya yerel lehçe) bilgileri ve yerel gelenekler ve sosyal ağlara aşinalıkları ile Japon işgalcilere siyasi hakimiyetlerinde ve askeri işgallerinde yardım etmede önemli bir rol oynamışlardır.

Çin-Japon siyasi ve askeri güçleri arasındaki çatışma, özellikle de Japon İmparatorluk Ordusu'nun Çin'de uyguladığı şiddet göz önüne alındığında, Japon kuvvetleriyle iş birliği yapan tercümanlar genellikle *hain* (*hanjian* 汉奸) olarak görülmüş ve bir bütün olarak Çin toplumunun ciddi eleştirileriyle karşı karşıya kalmışlardır (Fu, 1993: 82). Yerel Çinlilerin kamuoyu baskısını görmezden gelmelerinin ve Japon kuvvetleri için tercüman olarak hizmet etmelerinin nedenleri karmaşıktır, ancak çoğu zaman asıl neden pratik kaygılar olmuştur. Bu

durum özellikle Japonlar tarafından nispeten uzun bir süre işgal edilmiş olan bölgeler için doğru bir tespittir ve Japonlar için tercümanlık, nispeten istikrarlı konumu ve makul maaşı göz önüne alındığında, gerçekte savaş zamanında hayatta kalmak için pratik bir çözüm olarak görülmüştür. Daha da önemlisi yerel halk, tercümanlar da dahil olmak üzere Çinliler ve Japonlar arasındaki iş birlikçilerin oynadığı tampon rolünden sıklıkla yararlanmışlardır (Barnett ve Larry, 2001: 116–130). İşgalin uzunluğuna ve işgalde yer alanların güç ilişkilerine bağlı olarak, tercümanlardan bazıları çeşitli nedenlerle (örneğin, savaşın öngörülemez geleceği göz önüne alındığında, kendini korumak için) aynı anda farklı taraflarda yer almışlardır. Tercüman Su'nun Japonların Çin direniş güçlerini katletmesine müdahale etmesi ve yerel halkı koruması örneğinde görüldüğü gibi, bu iş birlikçi tercümanlardan bazıları edindikleri güçleri kullanmışlar ve işgal sırasında insani bir rol oynamışlardır. Sonuç olarak, bir yandan bu iş birlikçi tercümanlar ve özellikle Japon işgali ve hakimiyetine doğrudan karışan veya yardım eden kişiler, Çin toplumu tarafından ahlaki olarak kınanmış; öte yandan, Japon hakimiyeti üzerindeki etkileri veya iki taraf arasındaki arabuluculukları nedeniyle yerel Çin toplulukları tarafından en azından yüzeysel olarak da olsa saygı görmüşlerdir.

4.1.Xia Wenyun Örneği

Yakalandıktan sonra Japonlar için çalışmaya zorlanan tercüman Su'nun aksine, Xia Wenyun savaşın en başında Japonlar için tercümanlık yapmayı kendisi seçmiştir. O zamanki pratik kaygılarının yanı sıra, Xia'nın “karşı” tarafa gönüllü hizmet etmesi, savaş öncesi süreçte Japonya'daki sosyal hayatı ve eğitimiyle ilişkilendirilmektedir. Wenyun, Japonya'nın 1904-1905'te Rusya'ya karşı kazandığı zaferin bir sonucu olarak 1905 gibi erken bir tarihte Japonya'nın kontrolü altında olan Çin'in kuzeyindeki bir şehir olan Dalian'da doğup büyümüştür (Xia, 1999: 1-3). Yüksek öğrenimini, Japon sponsorluğundaki Güney Mançurya Şirketi'nin tam bursuyla Japonya'da tamamlamıştır. Onun Japonca bilgisi ve Japon kültürüne aşinalığı, tercüman olması için gerekli kültürel ve dilsel sermayeyi oluşturmuştur. Ancak bir tercüman ve ikili temsilci olarak başarısı ve gücü, tercüme uygulamalarıyla ilgili daha karmaşık faktörlerde yatmaktadır.

Xia'nın ilk görevi, Japon destekli Mançurya hükümetinin askeri departman başkanının tercümanlığı ve sekreterliği olmuştur. Bu pozisyon onun için bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü bir zamanlar Shanghai'daki Japon savaş zamanı istihbarat teşkilatının başında bulunan Wachi Takaji (和知鷹二/1893-1978) de dahil olmak üzere bazıları etkili figürler haline gelecek olan birçok üst düzey Japon subayıyla tanışma fırsatını yakalamıştır (Xia, 1999: 1-3). Çin

Milliyetçi hükümetinin 1937’de Japonya ile resmi savaş ilanından sonra, Wachi liderliğindeki bazı üst düzey Japon subaylar -bu yetkililerin ve askeri subayların birçoğunun Japon yanlısı olduğu ve Chiang Kai-shek (蒋介石/1887-1975) liderliğindeki Chongqing (重庆) hükümeti ile çatışmaları olduğu gerçeği göz önüne alındığında- Çin Kuomintang’ın (KMT) güneybatı komitesiyle resmi olmayan siyasi iş birliği fırsatları aramışlardır (Xia, 1999/2: 77). Wachi, bu çatışmaları Japonya’nın Çin ile barış müzakerelerini gerçekleştirmesi için bir şans olarak görmüş ve bu nedenle, Xia’nın dil becerileri, Çin kültürü ve politikasını anlaması ve özellikle birçoğu Japonya’da benzer şekilde eğitim almış Çinli yetkililer ve politikacılardan oluşan mezun ağı nedeniyle onu tercümanı ve Çinli yetkililerle teması olarak seçmiştir. Xia için ise ona verilen tercümanlık konumu, boyun eğen veya anlamsız olmaktan çok, şüphesiz ki değerli ve önemli olmuştur. Wachi için tercümanlık yapmanın yanı sıra, diğer Japon yetkililer ve Çinli politikacılar arasında tercüman olarak da yardımcı olduğu 100’den fazla toplantı düzenlenmesine yardım etmiştir. Japon yetkililer için temaslar bulup toplantılar ayarlayan Xia, Palmer’in daha önce tartışılan “aracı” modeline benzer bir rol oynamıştır, ancak ana müşterisi Wachi tarafından daha çok değer ve saygı görmüştür. Wachi, Xia ve onun tercümanlığı hakkında şu yorumu yapmıştır: “*Xia benim sekreterim, tercümanım, korumam ve bazen de öğretmenimdir* (夏启为余之秘书、翻译、保镖, 有时则是先生) (Xia, 1999/1: 78).” Bu cümleden açıkça görülüyor ki, Xia bir yabancı değildir veya yalnızca dilsel aktarım yapmıyordur, o Wachi’nin siyasi çalışmalarına aktif olarak dahil olmuş ve onunla yakın bir kişisel ilişki geliştirmiştir. Çince’ye çevrildiğinde adı He Zhi (和知) olan Xia, Wachi’ya minnettarlığını ve sadakatini göstermek için Hé Yì Zhī (何益之/何一之) gibi başka isimleri bile benimsemiştir (Xiao, 2005).

Xia, Wachi’ya yardım ederken, Guangdong’daki (广东) Çin Milliyetçi güçlerinin başı ve Xia’nın Çin Hükümeti’ne bağlı gizli servisinde önemli bir figür olan General Li Zongren (李宗仁/1890-1969) ile de gizlice temas kurmuştur. Xia, anlatılarında Li ile olan istihbarat iş birliğinden nedense bahsetmese de defalarca onunla olan kişisel ilişkisinden, özellikle de generalin onu savaş sona erdiğinde bir hain olarak cezalandırılmaktan koruduğunu dile getirmiştir. Bu durum, Xia’nın Li ile iş birliği yapma konusundaki derin motivasyonunun ve sosyal ağlarının değerine ilişkin algısının bir göstergesi olarak yorumlanabilmektedir. Ancak General Li’nin anlatıları, bu özel “kişisel ilişkinin” daha karmaşık olduğunu göstermektedir. Ona göre Xia ile teması, Xia’nın Wachi ile kendisi arasındaki tercümanlık göreviyle başlamıştır (Li ve Tong, 1979: 316–317). Li bir keresinde Xia’yı özel olarak konuşmaya davet etmiş ve bu

sırada ona neden kendi ülkesi yerine düşmana hizmet etmeyi seçtiğini sormuştur. Li'nin hatırladığına göre Xia gözyaşlarına boğulmuş ve “*anavatana hizmet etme şansım varsa, bunun için tereddüt etmeden ölmeye hazırım (Li ve Tong, 1979: 317)*” diye haykırmıştır. Li daha sonra Xia'dan Japon kampında Çin KMT Hükümeti'nin istihbarat ajanı olarak çalışmasını istemiş, Xia bu teklifi hemen kabul etmiş ve herhangi bir ücret almayı da reddetmiştir (Li ve Tong 1979, 317).

Xia'nın tercüman statüsü, ikili ajan olarak işini daha uygun hale getirmiştir. Xia, 1934'ten 1941'e kadar Çin KMT Hükümeti'ne Japon kuvvetleri hakkında değerli bilgiler vermiş ve böylece eski hükümetin Japon kuvvetlerine karşı askeri operasyonlarına büyük ölçüde yardımcı olmuştur. Kendisi Japonların desteğiyle, Tianjin'de (天津) kişisel bir radyo istasyonu kurmuş ve bunu daha sonraki siyasi arabuluculuğunda hem Japon istihbarat teşkilatları hem de Chongqing'deki Çin KMT Hükümeti ile iletişim kurmak için kullanmıştır (Xia, 1999/4: 76; 5: 78; Xia, 2000/2: 96; Li ve Tong, 1979: 178). Onun arabuluculuk ve istihbarat çalışmaları bu nedenle Çin hükümeti tarafından büyük değer görmüştür. General Li'nin hatırladığına göre:

“Direniş savaşının ilk aşamasında Xia'nın raporlarının hızı ve doğruluğu emsalsizdi. Bize düşmanın stratejisi ve kuvvetlerinin nasıl konuşlandırılacağı hakkında tam bilgiler vermişti. ... Daha sonra her raporunun doğru olduğu ve merkezi (Chongqing KMT) hükümetinin istihbarat departmanı tarafından alınan bilgilerden çok daha değerli ve doğru olduğu ortaya çıktı (Li and Tong, 1979: 178)”

Wachi'nın siyasi çalışmaları geliştikçe, Xia'nın sosyopolitik faaliyetleri de daha yüksek bir seviyeye çıkmıştır. Hem Çinli hem de Japon yetkililer tarafından yeni “siyasi ünlü” olarak kabul edilmiş ve bedava afyon, lüks konaklama, kişisel koruma, ücretsiz ulaşım ve akşam eğlencesi gibi avantajlardan yararlanmaya başlamıştır (Xia, 1999/6: 77). Ayrıca KMT'nin askeri ve siyasi başkanı Chiang Kai-shek'ten övgü ve 300.000 dolar para ödülü almıştır (Xia, 1999/6: 77). Xia, anlatılarında Chiang'ın onu bir zamanlar “*yalnız ve “hain” bir kişi, ancak iyi niyetli biri (孤臣孽子用心良苦)*” ifadeleriyle onurlandığını iddia etmektedir (1999/6: 77). Xia'nın kazandığı onur, onun artan sosyal ve politik sermayesinin yanı sıra haber alma çalışmalarının mükafatı olmuştur. Sık sık dilsel rollerini vurgulayan ve kendilerini herhangi bir potansiyel çıkar çatışmasından ayıran günümüzün profesyonel tercümanlarının aksine (Wadensjö, 1998: 285), o açıkça zamanın siyasi-askeri ilişkilerinden kendini soyutlamaya çalışmamış, aksine kendisini farklı güç yapılarında konumlandırma, özel ihtiyaçlarını karşıladığı farklı aracı ve kurumların sağladığı ayrıcalık ve kolaylıklardan yararlanma eğiliminde olmuştur. Xia'nın tercüman, arabulucu ve istihbarat ajanı olarak oynadığı farklı roller birbiriyle ilişkili ve tamamlayıcı olmuştur. Onun sırasıyla Çin KMT'ı ve Japon kuvvetlerinin hakim olduğu iki karşıt güç yapısı

içindeki konumu, ikili bir ajan olarak gücünün kaynağı olmuştur. Tercümanlık bir dereceye kadar onu her iki tarafın da hizmetine bağlayan hayati bir bağlantı oluşturmuş ve istihbarat çalışmasının gizlenmesine yardımcı olmuştur. Tercümanlık işi bir yandan sosyal ağlarını (sosyal sermaye) genişletmiş ve ona her iki taraftaki üst düzey politikacılara erişim olanağı sağlamış; diğer yandan sosyal ağları da onu Japonlar için değerli bir siyasi kaynak (siyasi sermaye) haline getirmiş ve böylece tercüman konumunu güçlendirmiştir. Başka bir deyişle Xia'nın sahip olduğu sosyal, kültürel ve sembolik sermayenin tamamı, onun yorumlama ve aracılık faaliyetlerinin bir birikimidir ve bu birikim iki ülke tarafından da değer görmüştür.

Çin halkı arasında yükselen milliyetçilik ve hem Çin KMT hem de Çin Komünist Partisi içindeki siyasi baskı nedeniyle politik müzakereler sonuçsuz kalsa da, Xia'nın farklı güçler arasındaki etkileşimi başlatma ve geliştirme becerisi, Inghilleri'nin *“tercümanların konumu genellikle diğer daha güçlü araçlara ve kurumlara bağlıdır (2005: 72-73)”* çıkarımına alternatif bir bakış açısı sunmaktadır. Xia örneğinde de görüldüğü gibi, tercümanlar belirli güç yapılarının içinde yer alabilmektedirler, ancak tercümanlar ile diğer araçlar ve kurumlar arasındaki bağımlılık ise karşılıklıdır. Savaşın çelişkili doğası gereği ve motivasyonları ne olursa olsun, bir tarafa hizmet etmek tercümanları otomatik olarak karşı tarafın düşmanı yapmaktadır. Inghilleri'nin tercümanların savaş bölgelerinde karşılaştığı *“sembolik şiddet”* dediği şey tam olarak budur (2010: 192). Bu *“şiddet”* aslında tercümanların farklı bir sosyal ve kültürel sisteme hizmet etmeleri nedeniyle değersizleştirilen sosyal ve kültürel sermayedir.

Her iktidar yapısı, ajanlarının siyasi sadakatini vurgulama ve pekiştirme eğiliminde olduğundan, bir kez karşı tarafı desteklemeyi seçenler elbette dışlanmakta veya cezalandırılmaktadırlar. Çıkarları çatışarak savaş boyutuna gelen iki tarafın arasında kalan tercümanlar, farklı sosyal değerler nedeniyle daha fazla baskıyla karşılaşmaktadırlar. Bu, Xia'nın rahat bir yaşam ortamı sağlamasına ve güvenliğinden emin olmasına rağmen, kendini koruma konusunda, özellikle de fiziksel güvenliği konusunda neden her zaman çok dikkatli olduğunu açıklamaya yardımcı olmaktadır. Bu hayatta kalma ve kendini koruma kaygısı, tercümanlık, arabuluculuk ve istihbarat çalışmalarının neredeyse tamamına nüfuz etmiştir. İkili ajanlık bir dereceye kadar karmaşık bir siyasi ilişkide kendini koruma stratejisi olarak görülmektedir. Bu durumda ajanların farklı taraflarla bağlantıları sayesinde, durum elverişsiz hale geldiğinde her zaman bir yere sığınabilme ihtimalleri vardır. Xia ne zaman tehlikenin yaklaştığını hissetse ya saklanmayı ya da kendini kurtarmak için taraf değiştirmeyi tercih etmiştir. Örneğin Xia, Wachi'nın Shanghai'daki istihbarat teşkilatında çalışırken, gece yarısı dairesinin kapısına tebeşirle *“hain He Yizhi (Hanjian He Yizhi/汉奸何益之)”* yazan Çinli istihbarat ajanları tarafından yakından

izlendiğini fark etmiştir. Bunun üzerine kendini tehlikede hissederek, yalnızca Wachi ile yaptığı halka açık toplantıları azaltmakla kalmamış, Shanghai’ın çeşitli yerlerinde kendisine sığınacak başka bir yer de bulmuştur (Xia, 2000/1: 71). Ayrıca bir zamanlar Japonlar tarafından Çinli Milliyetçilere gizli bilgileri ifşa ettiğinden şüphelenilmiş ve Wachi ona yardım etmeden önce yaklaşık altı yıl boyunca Hong Kong’da saklanmak zorunda kalmıştır.

Savaş sona erdiğinde, Xia’nın Japonlarla olan bağlantısının artık Çin KMT Hükümeti için bir değeri kalmamıştır. Xia, savaş sonrası Çin toplumunda kişinin sosyal ve sembolik sermayesinde kalıcı bir kayıp olarak bilinen düşmanın yanında yer alma damgasını taşımıştır. Dil ve kültürel yeterliliklerini kaybetmemesine rağmen, savaş sonrası yeni iktidar yapılanmasında yeni değer sistemine göre herhangi bir pozisyona dahil olamamıştır. Diğer bir deyişle, sahip olduğu sembolik sermayenin bir kısmı sadece değerini kaybetmekle kalmamış, aynı zamanda güvenliğini ve sosyal hayatını da tehlikeye atmıştır. Kendisinin anlatılarında da ortaya koyduğu gibi, Japonlarla iş birliğinin Çin ahlak ve erdeminin temel çizgisini ihlal ettiğinin ve dolayısıyla *hanjian* olarak etiketlenmesine yol açtığının çok iyi farkındadır. Öyle ki 1945’in sonlarında, Çin hükümetinin “hainleri” acımasızca cezalandırdığını gördükten sonra, eski Japon arkadaşlarının yardımıyla bir iş bulmuş ve bir daha Çin’e dönmek üzere Japonya’ya kaçmaya karar vermiştir.

5. Sonuç

Tercüman Su ve Xia Wenyun’un örnekleri, savaşlarda tercümanların çok karmaşık askeri ve siyasi durumlarla karşılaşabileceğini ve eylemlerinin genellikle mevcut profesyonel tercüme modelinde bulduğumuz kategorilere (örneğin, tarafsız, çıkar çatışması olmayan vb.) girmediğini göstermektedir. Örneğin, “Sivil Mütercimler/Tercümanlar ve Hizmet Kullanıcıları için Çatışma Bölgesi Saha Rehberi”nde mütercimlerin/tercümanların sorumlulukları başlığı altında sıralanan ilk ilke “tarafsızlık”tır (AIIC, Red T and FIT, 2012). Bu madde rehberde “Sizi (mütercimler/tercümanlar) kim işe alırsa alsın, görüşlerinizi veya sempatilerinizi ifade etmeden tüm taraflara eşit hizmet vereceksiniz” şeklinde açıklanmıştır. Tercümanların savaş bölgelerindeki rolünü basitleştirme ve sınırlama eğilimi, bir yandan çatışmalarda tercümanların durumunun karmaşıklığını açıkça gözden geçirirken, diğer yandan ordunun tercümanların müdahalesi nedeniyle kontrolü kaybetme endişesini ortaya koymaktadır. Ne de olsa, bu tür bir kılavuzun temel işlevi, ordunun yabancı topraklarda sorunsuz ve başarılı bir şekilde çalışmasını garanti etmektir ve kontrolünü ve mevcut güç ilişkisini (genellikle işgalciler ve işgal edilenler) tehlikeye atma potansiyeli olan her şey yasaktır. Sivil tercümanların kimler olduğu, sahada nasıl çalıştıkları ve yerel halkın hem tercümanlara hem de dış güçlere karşı tutumu dikkate alınmadan,

bu tercümanların “tarafsızlık” ve “yansızlık” ilkelerine sıkı sıkıya uyarak hem ordu hem de yerel halk ile etkin bir şekilde çalışmasının çok zor olacağı varsayılmaktadır. Inghilleri’nin öne sürdüğü gibi, savaş bölgelerinde tercümanlar genellikle aynı anda “*hem özgür aktörler hem de somutlaşmış kanallar*” olarak hareket etmektedirler ve etik kurallar “*tercümanlık kurumunun inkar edilemezliğini gizlemek için önemlerini ve güçlerini büyük ölçüde kaybetmektedirler (2010: 192).*” Bu nedenle, tercümanların savaş zamanındaki faaliyetlerini tanımak ve incelemek, yalnızca askeri tercümanların eğitimi ve yönetimiyle doğrudan ilgili olmakla kalmaz, aynı zamanda tercümanların kaçınılmaz olarak dahil olduğu karmaşık güç ilişkilerini de ortaya çıkarır.

Xia Wenyun örneğinin gösterdiği gibi, tercümanların etkililiği büyük ölçüde sahip oldukları sermayenin göreceli değerine bağlıdır. Dilsel ve kültürel yeterliliklerin yanı sıra, tercümanların sosyal becerileri ve ağları da onların konumlarını ve güçlerini etkileyen önemli faktörlerdir. Savaş tercümanları için tercümanlık hem sosyal sermaye biriktirmenin bir kanalı hem de güçlerini kullanmanın ve diğer kişiler ve kurumlar üzerinde etki yaratmanın bir yoludur. Günümüzde tercümanların sahip oldukları sermaye sürekli ve nispeten istikrarlı olabilmektedir. Bu durum, tercümanların aracılığını anlamak için kilit bir faktördür, zira tercümanlar, dil yeterliliklerinin yanı sıra, bireysel tercümanlara bağlı olan ve diğer sosyal araçlar tarafından tanınan ve değer verilen başka sermaye biçimlerine de (örneğin sosyal sermaye ve siyasi sermaye) sahip olabilmektedirler. Xia Wenyun örneğinde görüldüğü gibi, tercümanların sermaye miktarı, kültürel bilginin artması, tercüme deneyimi ve genişleyen sosyal ağlar dahil olmak üzere çeşitli nedenlerle değişebilmektedir. Daha da önemlisi, tercümanların sermayesinin göreceli değeri kendilerini içinde konumlandıkları yapı(lar) tarafından belirlenmektedir. Tercümanların sermayelerinin temeli de ortak paylaşılan sosyal bir değerdir ve bu da tercümanların toplumdaki konumlarını doğrudan etkilemektedir.

Bu araştırmada belirli bir bağlamda yalnızca bazı özel vakalar sunulmuş olsa da, tercümanın sınırları aşma stratejileri, sosyal ve politik arabuluculuk, özellikle tercümanların çatışmalar ve güncel olaylardaki uygulamaları ile mevcut tercüman eğitimi ve yönetimi hakkındaki tartışmalar için verimli bir bakış açısı sunulmaktadır. Tercüman Su ve Xia örneklerinin gösterdiği gibi, tercümanların dil becerilerinin yanı sıra sosyal becerileri, kültürel bilgileri ve arabuluculuk yapma, problem çözme ve müzakere etme becerileri, kişisel ve kariyer gelişimleri için sadece değerli bir sermaye değil, aynı zamanda farklı taraflar arasındaki arabuluculuk kariyerlerinin temelidir. Onların taraflara ayrılma stratejileri, hayatta kalmak için pratik bir çözüm olabilmektedir, ancak sonuç olarak bu durum sivilleri koruyan, hem işgal hem de barış

müzakerelerinde barışın ilerlemesine katkıda bulunan bir güvenli alan da yaratmaktadır. Bu tercümanların ihtilafli durumlardaki uygulamaları, birçok mevcut profesyonel tercüme modeline açıkça meydan okumakta ve ayrıca tercüman eğitiminde profesyonelleşme konusunda potansiyel sorunları ortaya koymaktadır. Hilary Footitt ve Michael Kelly'nin öne sürdüğü gibi, “*savaştta çeviri sürecini profesyonelleştirmek yerine insancillaştırmak (2012: 220)*” ve gergin durumlarda tercümanların uygulamalarına ilişkin daha karmaşık bir anlayış geliştirmek acil bir ihtiyaçtır. Profesyonelleşme, tercümanların mutlak tarafsızlığı ve sıfır arabuluculuğu anlamına gelmemekte, ancak aynı zamanda tercümanların belirli bir tarafa veya kuruma sorgulanamaz sadakatini garanti etmemekte veya onları aşırı koşullarda hayatta kalmanın yollarını aramaktan alıkoymamaktadır. Hem tercümanlık kurumları hem de araştırmacılar için, bireysel tercümanların aracılığını ve gergin durumlarda pratik kaygılarını tanımak ve tercümanların barışın ilerlemesine ve çatışmalarda sivillerin korunmasına aktif katılım olasılığını araştırmak önemli ve daha verimlidir.

Kaynakça

- Aiic (International Association of Conference Interpreters), Red t and Fit (international federation of translators). (2012). *Conflict zone field guide for civilian translators/interpreters and users of their services*. https://library.fit-ift.org/public/Resources/Documents/CZG_201203_EN.pdf
- Apci (Association of Police & Court Interpreters). (2013). *Code of practice*. <https://thetranslationcompany.com/translation-directory/translation-associations/memsecapciinterpreters-org-uk/>
- Barrett, D. ve Larry, N. S. (2001). *Chinese collaboration with Japan*. Stanford: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1998). *Practical reason, on the theory of action*. R. Nice, R. Johnson ve L. Wacquant (Çev.). Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1986). "The forms of capital." In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education*, R. Nice (Çev.) (s.s. 241-258). New York: Greenwood Press.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bowen, M. (1995). "Interpreters and the making of history." In J. Delisle and J. Woodsworth (Eds.), *Translators through history* (s.s. 245-280). Amsterdam: John Benjamins, Unesco.
- California Federation of Interpreters. (?). *Professional standards and ethics for California court interpreters*. <https://cfi.memberclicks.net/ethics>
- Cronin, M. (2006). *Translation and identity*. London: Routledge.
- Cronin, M. (2002). "The empire talks back: orality, heteronomy, and the cultural turn in interpretation studies." In M. Tymoczko & E. Gentzler (Eds.), *Translation and power* (s.s. 45-63). Amherst: University of Massachusetts Press.
- Cruz, M. (2019, Eylül 3). "Iraqi interpreters who risked their lives working with US military shut out by Trump administration." *Immigration Impact*. September 3. <https://immigrationimpact.com/2019/09/03/iraqi-interpreters-military-visa/>
- Delisle, J. ve Woodsworth, J. (Eds.). (1995). *Translators through history*. Amsterdam: John Benjamins.
- Drouet, M. D. (2007). "The practice of translation and interpreting during the conflicts in the former Yugoslavia (1991-1999)." In M. Salama-Carr (Ed.), *Translating and interpreting conflict* (s.s. 29-40). Amsterdam: Rodopi.
- Footitt, H. ve Kelly, M. (2012). *Languages at war*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Fu, P. (1993). *Passivity, Resistance, and collaboration: intellectual choices in occupied Shanghai, 1937-1945*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- González, R. D., Vásquez, V. F. ve Mikkelson, H. (1991). *Fundamentals of court interpretation*. Durham: Carolina Academic Press.
- Gouanvic, J. M. (2005). "A Bourdieusian theory of translation, or the coincidence of practical instance: 'field', 'habitus', 'capital' and 'illusio'." *Translator*, 11 (2), 147-166.
- Guo, T. (2009). *Surviving in violent conflict: Chinese interpreters in the second Sino-Japanese war* [Yayınlanmış Doktora Tezi]. Aston Üniversitesi.

- Inghilleri, M. (2005). “Mediating zones of uncertainty: interpreter agency, the interpreting habitus and political asylum adjudication.” *Translator*, 11 (1), 69-85.
- Inghilleri, M. (2010). “‘You don’t make war without knowing why’: the decision to interpret in Iraq.” *Translator*, 16 (2), 175-196.
- Li, T. ve Tong, T. (1979). *The memoirs of Li Tsung-jen*. Boulder: Westview Press.
- Moeketsi, R. (1999). *Discourse in a multilingual and multicultural courtroom*. Pretoria: J. L. Van Schaik.
- Mütercim-Tercümanlık Enstitüsü (ITI). (2016, Ekim 29). *ITI code of professional conduct* . <https://www.svri.org/sites/default/files/attachments/2021-01-20/Code%20of%20Professional%20Conduct%2029%2010%202016.pdf>
- O’Barr, M. W. (1982). *Linguistic evidence: language, power, and strategy in the courtroom*. San Diego: Academic Press.
- Palmer, J. (2007). “Interpreting and translation for western media in Iraq.” In M. Salama Carr (Ed.), *Translating and interpreting conflict* (s.s. 13–28). Amsterdam: Rodopi.
- Renaissance Translations. (2020, Aralık 24). *4 reasons Chinese language translation is in demand*. <https://renaissance-translations.com/chinese-language-translation-demand/>
- Sanchis, L. M. (2019, Kasım 13). *2019 China language service industry development report released*. <https://www.mts-tech.com/2019/11/13/2019-china-language-service-industry-development-report-released/>
- Seligson, S. B. (1990). *The bilingual courtroom*. Chicago: University of Chicago Press.
- Takeda, K. (2007). *Sociopolitical aspects of interpreting at the international military tribunal for the far East*. [Yayınlanmış Doktora Tezi]. Universitat Rovira Virgili.
- Torikai, K. (2009). *Voices of the invisible presence, diplomatic interpreters in post World War 2 Japan*. Amsterdam: John Benjamins.
- Zhang, C. ve Su, L. (Eds.). (2005). *An oral history of the anti-Japanese war in Shan’xi (山西抗战口述史)*. Taiyuan: Shan’xi People’s Publishing House.
- Zhao, W. (2002). “Shanghai east asian Tongwen academy and Japan’s invasion of China in modern history (上海东亚同文书院与近代日本侵华活动)”, *Aylık Tarih Çalışmaları*. 9, 52-57.
- Wadensjö, C. (1998). *Interpreting as interaction*. London: Longman.
- Wolf, M. (2007). “The emergence of a sociology of translation.” In M. Wolf & A. Fukari (Eds.), *Constructing a sociology of translation* (s.s. 1-36). Amsterdam: John Benjamins.
- Xia, W. (1999). “A different world, untold stories in Japan’s invasion of China (黄尘万丈: 日本侵华秘录)”, Zhao Xiaosong & Zhao Liantai (Çev.), parts 1-6, *Heihe Journal (黑河学刊)*. 1-2-3: 77–81; 4: 68; 5-6: 76–80.
- Xia, W. (2000). “A different world, untold stories in Japan’s invasion of China (黄尘万丈: 日本侵华秘录)”, Zhao Xiaosong & Zhao Liantai (Çev.), parts 7–10, *Heihe Journal (黑河学刊)*. 1: 68–73; 2: 96–100; 3: 90–94; 4: 94–100.
- Xiao, Z. (2005, Mayıs 17). “A behind the scene hero in the battle of Tai’erzhuang (台儿庄战役的一位幕后英雄)”. *China National Defence Daily (中国国防报)*. <https://mil.news.sina.com.cn/2005-05-17/0653289251.html>